

Patrycja Zwiech

Uniwersytet Szczeciński
Instytut Zarządzania i Marketingu
patrycjazwiech@tlen.pl

ZMIANY W PRZESTRZENNYM ZRÓŻNICOWANIU ŹRÓDEŁ UTRZYMANIA GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE W LATACH 2005-2012

Streszczenie: W artykule próbowano zweryfikować hipotezę stanowiącą, iż w latach 2005-2012 w Polsce rosło zróżnicowanie między województwami dotyczące odsetka gospodarstw domowych utrzymujących się z poszczególnych zarobkowych i niezarobkowych źródeł. Do badania wykorzystano dane jednostkowe z badania budżetów gospodarstw domowych (BBGD) przeprowadzonego przez GUS w latach 2005 i 2012. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że dla źródeł zarobkowych zwiększył się stopień zróżnicowania odsetka gospodarstw domowych między województwami w największym stopniu w przypadku pracy najemnej na stanowiskach nierobotniczych (w 15 województwach), użytkowania gospodarstwa rolnego (w 11 województwach) i pracy najemnej na stanowiskach robotniczych (w 9 województwach), a dla źródeł niezarobkowych w przypadku świadczeń dla bezrobotnych (w 13 województwach) i renty (w 11 województwach).

Słowa kluczowe: gospodarstwo domowe, źródła utrzymania, Polska.

Wprowadzenie

Źródła utrzymania gospodarstw domowych to źródła dochodów pieniężnych i niepieniężnych uzyskiwanych przez całe gospodarstwo domowe, tzn. przez wszystkich jego członków. Za główne źródło utrzymania uważa się jedyne lub przeważające źródło utrzymania, a za dodatkowe źródło – najważniejsze wśród pozostałych źródeł. Wśród źródeł utrzymania można wymienić źródła zarobkowe (tj. praca najemna; użytkowanie gospodarstwa rolnego; praca na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym, w tym także wykonywanie wolnego zawodu) i niezarobkowe (tj. świadczenia z ubezpieczenia społecznego – emerytury i renty; świadczenia pozostałe – zasiłki dla bezrobotnych, świadczenia przede-

merytalne, stypendia i alimenty; inne dochody – np. dary; dochody z własności; dochody z wynajmu nieruchomości; inne przychody – np. sprzedaż majątku, korzystanie z oszczędności, pobrane pożyczki i zaciągnięte kredyty)¹.

Celem artykułu jest określenie, jaki jest udział gospodarstw domowych utrzymujących się z zarobkowych i niezarobkowych źródeł utrzymania w poszczególnych województwach oraz w jakim stopniu zmieniały się te udziały i odchylenie od średniej dla Polski dla poszczególnych województw. Usiłowano więc odpowiedzieć na pytanie o stopień przestrzennego zróżnicowania źródeł utrzymania gospodarstw domowych w Polsce.

Ze źródłem utrzymania gospodarstwa domowego ściśle powiązany jest poziom dochodu oraz zagrożenie niedostatkiem. Skoncentrowanie uwagi na zróżnicowaniu źródeł utrzymania gospodarstw domowych w poszczególnych województwach wynika z chęci wskazania tych województw, w których gospodarstwa są najbardziej zagrożone biedą. Najwyższy odsetek gospodarstw żyjących w niedostatku charakteryzował zarówno w ujęciu obiektywnym, jak i w ujęciu subiektywnym, gospodarstwa domowe utrzymujące się z niezarobkowych źródeł innych niż emerytura oraz gospodarstwa rolników. Warto więc wiedzieć, jaki odsetek gospodarstw domowych w poszczególnych województwach utrzymuje się z poszczególnych zarobkowych i niezarobkowych źródeł.

W artykule próbowano zweryfikować hipotezę stanowiącą, iż w latach 2005-2012 w Polsce rosło zróżnicowanie między województwami dotyczące odsetka gospodarstw domowych utrzymujących się z poszczególnych zarobkowych i niezarobkowych źródeł. Aby udzielić pełnych odpowiedzi dotyczących tych kwestii, przeprowadzono trzyetapowe badania, które stanowią kolejne podrozdziały niniejszego opracowania. Badania te obejmowały następujące problemy badawcze:

- 1) analiza struktury gospodarstw domowych według podstawowego zarobkowego źródła utrzymania w poszczególnych województwach w 2005 i 2012 roku;
- 2) analiza struktury gospodarstw domowych według podstawowego niezarobkowego źródła utrzymania w poszczególnych województwach w 2005 i 2012 roku;
- 3) analiza zmian w przestrzennym zróżnicowaniu struktury gospodarstw domowych według podstawowego zarobkowego i niezarobkowego źródła utrzymania w latach 2005-2012.

Do badania wykorzystano dane jednostkowe z badania budżetów gospodarstw domowych (BBGD) przeprowadzonego przez GUS w latach 2005 i 2012. Badanie budżetów gospodarstw domowych przeprowadzone zostało metodą reprezentacyjną

---

¹ *Metodologia badania budżetów gospodarstw domowych*, GUS, Warszawa 2011, s. 40.

opartą na próbie losowej, dającą możliwość uogólnienia uzyskanych wyników na wszystkie prywatne gospodarstwa domowe w Polsce². W 2005 roku przebadanych zostało 34 767, a w 2012 roku 37 427 gospodarstw domowych.

1. Struktura gospodarstw domowych według podstawowego zarobkowego i niezarobkowego źródła utrzymania w poszczególnych województwach

Dane obrazujące stopień przestrzennego zróżnicowania struktury gospodarstw domowych w zależności od zarobkowego źródła utrzymania dla lat 2005 i 2012 przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Odsetek gospodarstw domowych w województwach według podstawowego zarobkowego źródła utrzymania w 2005 i 2012 roku

Województwo	PNSR	PNSNR	UGR	PWR	Razem źródła zarobkowe
1	2	3	4	5	6
2005 rok					
Mazowieckie	22,52	26,96	6,75	7,00	63,24
Wielkopolskie	29,42	18,57	8,68	6,48	63,14
Łódzkie	26,67	19,98	8,71	4,51	59,88
Małopolskie	28,55	19,63	3,52	7,08	58,79
Kujawsko-pomorskie	21,26	21,76	10,36	5,23	58,62
Warmińsko-mazurskie	27,09	17,34	6,50	7,59	58,51
Pomorskie	24,84	21,12	3,51	8,33	57,81
Lubuskie	26,59	18,24	3,11	8,57	56,51
Lubelskie	20,04	19,35	12,41	4,69	56,50
Zachodniopomorskie	26,88	19,42	1,96	7,46	55,72
Świętokrzyskie	23,03	14,63	12,55	4,94	55,15
Opolskie	24,04	21,31	3,33	6,36	55,05
Dolnośląskie	25,60	19,11	2,55	5,96	53,23
Śląskie	28,47	18,44	0,76	5,51	53,18
Podkarpackie	24,48	20,19	2,09	5,81	52,57
Podlaskie	18,60	15,52	12,16	5,35	51,63
Polska	25,32	20,19	5,75	6,23	57,49

² *Budżety gospodarstw domowych w 2011 r.*, GUS, Warszawa 2012, s. 12.

cd. tabeli 1

1	2	3	4	5	6
2012 rok					
Mazowieckie	18,32	35,08	5,97	7,81	67,18
Wielkopolskie	31,10	18,88	8,49	7,72	66,19
Opolskie	27,36	25,89	4,43	6,50	64,17
Zachodniopomorskie	26,13	25,30	1,72	8,65	61,79
Pomorskie	23,68	26,90	2,52	8,36	61,47
Małopolskie	27,75	21,35	2,69	7,84	59,64
Świętokrzyskie	26,67	16,50	9,02	7,07	59,27
Łódzkie	26,46	20,91	5,78	5,94	59,10
Podlaskie	18,93	19,51	14,75	5,57	58,77
Kujawsko-pomorskie	25,30	20,63	5,95	6,57	58,44
Dolnośląskie	24,48	24,76	2,13	6,59	57,95
Podkarpackie	26,62	24,13	1,76	5,09	57,60
Lubuskie	28,99	19,57	2,28	6,73	57,56
Warmińsko-mazurskie	29,43	16,75	6,06	5,31	57,55
Lubelskie	20,37	20,00	11,40	5,56	57,33
Śląskie	29,59	19,96	0,54	6,68	56,77
Polska	25,35	23,44	4,92	6,92	60,63

Uwagi: PNSR – praca najemna na stanowisku robotniczym; PNSNR – praca najemna na stanowisku nierobotniczym;
UGR – użytkowanie gospodarstwa rolnego; PWR – praca na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym.

Źródło: Dane jednostkowe BBGD.

Największy odsetek gospodarstw domowych, dla których podstawowym źródłem utrzymania były zarobkowe źródła, w 2005 roku odnotowano w województwach: mazowieckim, wielkopolskim i łódzkim, natomiast w 2012 roku w województwach: mazowieckim, wielkopolskim i opolskim. Najniższy odsetek takich gospodarstw występował w 2005 roku w województwach: podlaskim, podkarpackim i śląskim, a w 2012 roku w województwach: śląskim, lubelskim i warmińsko-mazurskim.

Jednocześnie można wskazać, iż praca na własny rachunek była podstawowym źródłem utrzymania w relatywnie największym stopniu w 2005 roku w województwach lubuskim i pomorskim, a w 2012 roku w województwach zachodniopomorskim i pomorskim. Największy odsetek gospodarstw domowych, dla których podstawowym źródłem utrzymania było użytkowanie gospodarstwa

rolnego, odnotowano w 2005 roku w województwach świętokrzyskim, lubelskim i podlaskim, a w 2012 roku w województwach podlaskim i lubelskim.

W tabeli 2 przedstawiono odsetek gospodarstw domowych, dla których podstawowym źródłem utrzymania są źródła niezarobkowe.

Tabela 2. Odsetek gospodarstw domowych w województwach według podstawowego niezarobkowego źródła utrzymania w 2005 i 2012 roku

Województwo	EM	RN	ŚB	IŚS	Razem świadczenia	WŁ	WN	PP	IP
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2005 rok									
Podkarpackie	26,79	14,27	2,43	2,31	45,80	0,00	0,11	1,30	0,23
Śląskie	28,67	11,94	2,66	2,12	45,39	0,00	0,09	1,14	0,20
Podlaskie	31,40	8,71	1,81	2,00	43,92	0,00	0,18	3,36	0,91
Dolnośląskie	26,10	10,25	3,37	3,90	43,62	0,00	0,11	2,77	0,28
Świętokrzyskie	27,10	9,78	2,68	3,03	42,60	0,00	0,00	2,08	0,17
Opolskie	26,87	9,29	3,94	2,32	42,42	0,00	0,00	2,02	0,51
Zachodniopomorskie	25,51	10,86	3,14	2,81	42,32	0,00	0,13	1,70	0,13
Lubelskie	24,73	13,34	1,27	2,25	41,59	0,00	0,05	1,81	0,05
Lubuskie	23,14	12,57	2,11	3,45	41,27	0,00	0,22	1,89	0,11
Pomorskie	23,69	10,17	3,35	2,78	39,99	0,00	0,31	1,68	0,21
Kujawsko-pomorskie	21,54	11,56	2,56	3,76	39,42	0,00	0,16	1,58	0,22
Warmińsko-mazurskie	22,68	9,91	2,94	3,02	38,54	0,00	0,23	2,24	0,46
Łódzkie	24,57	8,75	2,37	2,72	38,41	0,00	0,00	1,63	0,08
Małopolskie	22,80	12,15	1,22	1,29	37,47	0,04	0,07	3,31	0,32
Wielkopolskie	19,36	11,40	2,24	2,14	35,14	0,00	0,17	1,52	0,03
Mazowieckie	23,95	7,47	1,56	1,62	34,61	0,00	0,28	1,73	0,15
Polska	24,78	10,67	2,36	2,45	40,25	0,00	0,14	1,90	0,22
2012 rok									
Śląskie	31,23	8,39	0,52	1,67	41,81	0,00	0,05	1,08	0,29
Lubuskie	31,37	8,07	0,52	1,55	41,51	0,00	0,00	0,83	0,10
Lubelskie	31,08	7,31	0,55	2,25	41,20	0,00	0,14	1,15	0,18
Podkarpackie	30,05	8,67	0,73	1,61	41,05	0,00	0,10	1,14	0,10
Warmińsko-mazurskie	27,50	9,03	1,31	2,89	40,73	0,00	0,14	1,38	0,21
Kujawsko-pomorskie	26,68	9,65	0,97	2,41	39,71	0,00	0,31	1,44	0,10
Dolnośląskie	29,31	7,40	0,88	1,93	39,51	0,03	0,17	2,20	0,14
Łódzkie	31,37	5,78	0,69	1,65	39,49	0,00	0,04	1,19	0,19
Świętokrzyskie	31,71	5,04	1,38	1,30	39,43	0,00	0,41	0,89	0,00

cd. tabeli 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Podlaskie	30,49	5,16	0,98	2,21	38,85	0,00	0,08	2,21	0,08
Małopolskie	29,55	5,63	0,51	1,09	36,78	0,03	0,13	3,30	0,13
Pomorskie	26,58	7,24	0,33	1,73	35,87	0,00	0,23	2,10	0,33
Zachodniopomorskie	26,83	5,98	0,95	1,97	35,73	0,00	0,06	2,35	0,06
Opolskie	24,61	7,19	1,18	1,28	34,25	0,00	0,10	1,18	0,30
Wielkopolskie	23,32	7,14	0,32	0,93	31,71	0,00	0,19	1,67	0,23
Mazowieckie	24,90	4,52	0,38	0,87	30,67	0,00	0,18	1,59	0,38
Polska	28,27	6,84	0,66	1,58	37,35	0,01	0,14	1,66	0,21

Uwagi: EM – emerytura; RN – renta; ŚB – świadczenia dla bezrobotnych; IŚS – inne świadczenia społeczne; WL – własność; WN – wynajem nieruchomości; PP – dary, alimenty i pozostałe dochody; IP – inne przychody.

Źródło: Ibid.

Największy odsetek gospodarstw domowych, dla których podstawowym źródłem utrzymania były świadczenia społeczne i socjalne, w 2005 roku odnotowano w województwach: podkarpackim, śląskim i podlaskim, natomiast w 2012 roku w województwach: śląskim, lubuskim i lubelskim. Jednocześnie można wskazać, iż emerytura była podstawowym źródłem utrzymania w relatywnie największym stopniu w 2005 roku w województwach: podlaskim, świętokrzyskim i śląskim, a w 2012 roku w świętokrzyskim, łódzkim, lubuskim i śląskim. Największy odsetek gospodarstw domowych, dla których podstawowym źródłem utrzymania była renta, odnotowano w 2005 roku w województwach: podkarpackim, lubelskim i małopolskim, a w 2012 roku w województwach kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim.

2. Zmiany w przestrzennym zróżnicowaniu struktury gospodarstw domowych według podstawowego źródła utrzymania w latach 2005-2012

Trzecim postawionym zadaniem badawczym była analiza zmian w przestrzennym zróżnicowaniu struktury gospodarstw domowych według podstawowego zarobkowego i niezarobkowego źródła utrzymania w latach 2005-2012. Wyniki kompleksowej analizy dla źródeł zarobkowych umieszczono w tabeli 3, a dla źródeł niezarobkowych w tabeli 4.

Tabela 3. Zmiana, poziomy i odchylenie struktury gospodarstw domowych w województwach według podstawowego zarobkowego źródła utrzymania w 2005 i 2012 roku

	PNSR	PNSNR	UGR	PWR	Razem źródła zarobkowe
1	2	3	4	5	6
woj. dolnośląskie					
zmiana	-1,12	5,64	-0,43	0,63	4,73
poziom 2005	wyższy o 1,12%	niższy o 5,33%	niższy o 55,6%	niższy o 4,37%	niższy o 7,42%
poziom 2012	niższy o 3,41%	wyższy o 5,61%	niższy o 56,75%	niższy o 4,83%	niższy o 4,41%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	rośnie	maleje
woj. kujawsko-pomorskie					
zmiana	4,03	-1,13	-4,41	1,33	-0,17
poziom 2005	niższy o 16,02%	wyższy o 7,75%	wyższy o 80,17%	niższy o 15,98%	wyższy o 1,96%
poziom 2012	niższy o 0,22%	niższy o 12,01%	wyższy o 20,97%	niższy o 5,09%	niższy o 3,61%
odchylenie	maleje	rośnie	maleje	maleje	rośnie
woj. lubelskie					
zmiana	0,33	0,65	-1,01	0,87	0,83
poziom 2005	niższy o 20,86%	niższy o 4,14%	wyższy o 115,90%	niższy o 24,69%	niższy o 1,72%
poziom 2012	niższy o 19,65%	niższy o 14,68%	wyższy o 131,75%	niższy o 19,61%	niższy o 5,44%
odchylenie	maleje	rośnie	rośnie	maleje	rośnie
woj. lubuskie					
zmiana	2,40	1,32	-0,84	-1,84	1,05
poziom 2005	wyższy o 5,00%	niższy o 9,65%	niższy o 45,83%	wyższy o 37,48%	niższy o 1,71%
poziom 2012	wyższy o 14,34%	niższy o 16,53%	niższy o 53,71%	niższy o 2,76%	niższy o 5,07%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	maleje	rośnie
woj. łódzkie					
zmiana	-0,21	0,93	-2,93	1,43	-0,78
poziom 2005	wyższy o 5,34%	niższy o 1,02%	wyższy o 51,46%	niższy o 27,61%	wyższy o 4,15%
poziom 2012	wyższy o 4,40%	niższy o 10,79%	wyższy o 17,55%	niższy o 14,21%	niższy o 2,53%
odchylenie	maleje	rośnie	maleje	maleje	maleje
woj. małopolskie					
zmiana	-0,80	1,72	-0,84	0,76	0,84
poziom 2005	wyższy o 12,76%	niższy o 2,76%	niższy o 38,71%	wyższy o 13,70%	wyższy o 2,26%
poziom 2012	wyższy o 9,48%	niższy o 8,91%	niższy o 45,35%	wyższy o 13,33%	niższy o 1,64%
odchylenie	maleje	rośnie	rośnie	maleje	maleje
woj. mazowieckie					
zmiana	-4,21	8,12	-0,78	0,81	3,94
poziom 2005	niższy o 11,04%	wyższy o 33,55%	wyższy o 17,33%	wyższy o 12,40%	wyższy o 10,00%
poziom 2012	niższy o 27,74%	wyższy o 49,66%	wyższy o 21,29%	wyższy o 12,89%	wyższy o 10,80%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	rośnie	rośnie

cd. tabeli 3

1	2	3	4	5	6
woj. opolskie					
zmiana	3,32	4,57	1,10	0,13	9,12
poziom 2005	niższy o 5,05%	wyższy o 5,56%	niższy o 42,03%	wyższy o 2,15%	niższy o 4,24%
poziom 2012	wyższy o 7,94%	wyższy o 10,43%	niższy o 9,98%	niższy o 6,13%	wyższy o 5,84%
odchylenie	rośnie	rośnie	maleje	rośnie	rośnie
woj. podkarpackie					
zmiana	2,14	3,94	-0,32	-0,72	5,04
poziom 2005	niższy o 3,32%	wyższy o 0,01%	niższy o 63,71%	niższy o 6,75%	niższy o 8,56%
poziom 2012	wyższy o 5,02%	wyższy o 2,95%	niższy o 64,14%	niższy o 26,51%	niższy o 4,99%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	rośnie	maleje
woj. podlaskie					
zmiana	0,33	3,99	2,59	0,22	7,14
poziom 2005	niższy o 26,53%	niższy o 23,14%	wyższy o 111,47%	niższy o 14,06%	niższy o 10,19%
poziom 2012	niższy o 25,31%	niższy o 16,77%	wyższy o 199,88%	niższy o 19,45%	niższy o 3,07%
odchylenie	maleje	maleje	rośnie	rośnie	maleje
woj. pomorskie					
zmiana	-1,16	5,78	-0,99	0,03	3,66
poziom 2005	niższy o 1,88%	wyższy o 4,61%	niższy o 38,93%	wyższy o 33,76%	wyższy o 0,56%
poziom 2012	niższy o 6,59%	wyższy o 14,78%	niższy o 48,74%	wyższy o 20,82%	wyższy o 1,38%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	maleje	rośnie
woj. śląskie					
zmiana	1,12	1,52	-0,22	1,17	3,59
poziom 2005	wyższy o 12,43%	niższy o 8,66%	niższy o 86,80%	niższy o 11,48%	niższy o 7,49%
poziom 2012	wyższy o 16,73%	niższy o 14,85%	niższy o 89,02%	niższy o 3,42%	niższy o 6,36%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	maleje	maleje
woj. świętokrzyskie					
zmiana	3,64	1,87	-3,53	2,14	4,12
poziom 2005	niższy o 9,04%	niższy o 27,53%	wyższy o 118,33%	niższy o 20,79%	niższy o 4,07%
poziom 2012	wyższy o 5,19%	niższy o 29,59%	wyższy o 83,42%	wyższy o 2,21%	niższy o 2,25%
odchylenie	maleje	rośnie	maleje	maleje	maleje
woj. warmińsko-mazurskie					
zmiana	2,34	-0,59	-0,44	-2,28	-0,97
poziom 2005	wyższy o 6,99%	niższy o 14,13%	wyższy o 13,07%	wyższy o 21,75%	wyższy o 1,78%
poziom 2012	wyższy o 16,09%	niższy o 28,55%	wyższy o 23,27%	niższy o 23,31%	niższy o 5,09%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	rośnie	rośnie

cd. tabeli 3

1	2	3	4	5	6
woj. wielkopolskie					
zmiana	1,69	0,31	-0,19	1,24	3,05
poziom 2005	wyższy o 16,18%	niższy o 8,04%	wyższy o 50,97%	wyższy o 3,95%	wyższy o 9,83%
poziom 2012	wyższy o 22,70%	niższy o 19,45%	wyższy o 72,59%	wyższy o 11,55%	wyższy o 9,18%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	rośnie	maleje
woj. zachodniopomorskie					
zmiana	-0,75	5,88	-0,25	1,19	6,07
poziom 2005	wyższy o 6,16%	niższy o 3,79%	niższy o 65,88%	wyższy o 19,68%	niższy o 3,07%
poziom 2012	wyższy o 3,07%	wyższy o 7,94%	niższy o 65,11%	wyższy o 24,94%	wyższy o 1,92%
odchylenie	maleje	rośnie	maleje	rośnie	maleje

Uwagi: zmiana – różnica między 2012 r. i 2005 r. (w p.p.) dla danego województwa; poziom 2005 – poziom w województwie w stosunku do ogółu w 2005 r.; poziom 2012 – poziom w województwie w stosunku do ogółu w 2012 r.; odchylenie – odchylenie od ogółu.

Źródło: Ibid.

Odsetek gospodarstw domowych, dla których podstawowym źródłem utrzymania są źródła zarobkowe, zwiększył się w latach 2005-2012 w 13 województwach. Wyjątkiem są jedynie województwa: warmińsko-mazurskie, łódzkie i kujawsko-pomorskie. W największym stopniu odsetek ten wzrósł w województwach: opolskim (o 9,1 p.p.), podlaskim (o 7,1 p.p.) i zachodniopomorskim (o 6,1 p.p.). Jednocześnie należy zauważyć, że w województwie opolskim udział gospodarstw domowych utrzymujących się z zarobkowych źródeł wśród wszystkich gospodarstw domowych w 2005 roku był niższy o 4,2%, a w 2012 roku wyższy o 5,8% od średniej dla Polski, w województwie podlaskim udział w 2005 roku był niższy o 10,2% i w 2012 roku był niższy o 3,1% od średniej dla Polski, a w województwie zachodniopomorskim poziom ten zmienił się z o 3,1% niższego od średniej dla Polski do poziomu przekraczającego tę średnią o 1,9%.

Odsetek gospodarstw domowych, dla których podstawowym źródłem utrzymania są źródła zarobkowe, na przestrzeni lat 2005-2012 w 9 województwach zbliżył się do odsetka obserwowanego dla całego kraju, a w 7 przypadkach bardziej się zróżnicował, co mogłoby wskazywać na ujednoczenie się struktury dochodowej gospodarstw domowych w Polsce. Analizując jednak osobno poszczególne źródła zarobkowe można stwierdzić, że odsetki te najbardziej zbliżyły się dla gospodarstw utrzymujących się z pracy na własny rachunek (w 8 województwach), natomiast w większym stopniu się zróżnicowały w pozostałych przypadkach, tzn. dla pracy najemnej na stanowiskach nierobotniczych (w 15 województwach), dla użytkowania gospodarstwa rolnego (w 11 woje-

wództwach) i dla pracy najemnej na stanowiskach robotniczych (w 9 województwach). Hipotezę stanowiącą, iż w latach 2005-2012 w Polsce rosło zróżnicowanie między województwami dotyczące odsetka gospodarstw domowych utrzymujących się z poszczególnych zarobkowych źródeł, zweryfikowano więc pozytywnie.

Tabela 4. Zmiana, poziomy, odchylenie struktury gospodarstw domowych w województwach według podstawowego niezarobkowego źródła utrzymania w 2005 i 2012 roku

	EM	RN	ŚB	IŚS	Razem świadczenia
1	2	3	4	5	6
woj. dolnośląskie					
zmiana	3,22	-2,85	-2,49	-1,98	-4,10
poziom 2005	wyższy o 5,32%	niższy o 3,95%	wyższy o 42,75%	wyższy o 59,21%	wyższy o 8,37%
poziom 2012	wyższy o 3,69%	wyższy o 8,13%	wyższy o 33,04%	wyższy o 21,84%	wyższy o 5,79%
odchylenie	maleje	rośnie	maleje	maleje	maleje
woj. kujawsko-pomorskie					
zmiana	5,14	-1,91	-1,59	-1,35	0,29
poziom 2005	niższy o 13,08%	wyższy o 8,34%	wyższy o 8,59%	wyższy o 53,56%	niższy o 2,06%
poziom 2012	niższy o 5,62%	wyższy o 41,02%	wyższy o 47,71%	wyższy o 52,63%	wyższy o 6,33%
odchylenie	maleje	rośnie	rośnie	maleje	rośnie
woj. lubelskie					
zmiana	6,35	-6,03	-0,72	0,00	-0,40
poziom 2005	niższy o 0,20%	wyższy o 25,05%	niższy o 46,15%	niższy o 8,23%	wyższy o 3,34%
poziom 2012	wyższy o 9,94%	wyższy o 6,88%	niższy o 16,41%	wyższy o 42,59%	wyższy o 10,30%
odchylenie	rośnie	maleje	maleje	rośnie	rośnie
woj. lubuskie					
zmiana	8,23	-4,49	-1,60	-1,90	0,24
poziom 2005	niższy o 6,63%	wyższy o 17,80%	niższy o 10,45%	wyższy o 40,75%	wyższy o 2,53%
poziom 2012	wyższy o 10,95%	wyższy o 18,05%	niższy o 21,58%	niższy o 1,72%	wyższy o 11,14%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	maleje	rośnie
woj. łódzkie					
zmiana	6,79	-2,96	-1,68	-1,07	1,07
poziom 2005	niższy o 0,84%	niższy o 18,01%	wyższy o 0,50%	wyższy o 11,09%	niższy o 4,56%
poziom 2012	wyższy o 10,96%	niższy o 15,45%	wyższy o 4,45%	wyższy o 4,23%	wyższy o 5,72%
odchylenie	rośnie	maleje	rośnie	maleje	rośnie
woj. małopolskie					
zmiana	6,75	-6,52	-0,71	-0,21	-0,69
poziom 2005	niższy o 8,00%	wyższy o 13,91%	niższy o 48,20%	niższy o 47,16%	niższy o 6,91%
poziom 2012	wyższy o 4,51%	niższy o 17,63%	niższy o 22,40%	niższy o 31,12%	niższy o 1,53%
odchylenie	maleje	rośnie	maleje	maleje	maleje

cd. tabeli 4

1	2	3	4	5	6
woj. mazowieckie					
zmiana	0,95	-2,95	-1,18	-0,75	-3,94
poziom 2005	niższy o 3,33%	niższy o 29,97%	niższy o 33,96%	niższy o 33,77%	niższy o 14,02%
poziom 2012	niższy o 11,92%	niższy o 33,91%	niższy o 42,46%	niższy o 45,06%	niższy o 17,89%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	rośnie	rośnie
woj. opolskie					
zmiana	-2,26	-2,11	-2,76	-1,04	-8,17
poziom 2005	wyższy o 8,43%	niższy o 12,91%	wyższy o 66,92%	niższy o 5,17%	wyższy o 5,40%
poziom 2012	niższy o 12,96%	wyższy o 5,04%	wyższy o 78,95%	niższy o 19,02%	niższy o 8,29%
odchylenie	rośnie	maleje	rośnie	rośnie	rośnie
woj. podkarpackie					
zmiana	3,26	-5,60	-1,70	-0,70	-4,75
poziom 2005	wyższy o 8,11%	wyższy o 33,74%	wyższy o 2,77%	niższy o 5,61%	wyższy o 13,78%
poziom 2012	wyższy o 6,28%	wyższy o 26,70%	wyższy o 10,08%	wyższy o 1,82%	wyższy o 9,90%
odchylenie	maleje	maleje	rośnie	maleje	maleje
woj. podlaskie					
zmiana	-0,91	-3,55	-0,83	0,22	-5,07
poziom 2005	wyższy o 26,70%	niższy o 18,36%	niższy o 23,10%	niższy o 18,52%	wyższy o 9,12%
poziom 2012	wyższy o 7,86%	niższy o 24,50%	wyższy o 49,03%	wyższy o 40,07%	wyższy o 4,02%
odchylenie	maleje	rośnie	rośnie	rośnie	maleje
woj. pomorskie					
zmiana	2,89	-2,93	-3,03	-1,05	-4,12
poziom 2005	niższy o 4,40%	niższy o 4,71%	wyższy o 42,13%	wyższy o 13,38%	niższy o 0,65%
poziom 2012	niższy o 5,99%	wyższy o 5,84%	niższy o 50,46%	wyższy o 9,38%	niższy o 3,96%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	maleje	rośnie
woj. śląskie					
zmiana	2,57	-3,55	-2,14	-0,46	-3,58
poziom 2005	wyższy o 15,69%	wyższy o 11,95%	wyższy o 12,58%	niższy o 13,43%	wyższy o 12,43%
poziom 2012	wyższy o 10,48%	wyższy o 22,71%	niższy o 21,58%	wyższy o 5,39%	wyższy o 12,43%
odchylenie	maleje	rośnie	rośnie	maleje	maleje
woj. świętokrzyskie					
zmiana	4,61	-4,74	-1,30	-1,73	-3,17
poziom 2005	wyższy o 9,36%	niższy o 8,31%	wyższy o 13,73%	wyższy o 23,69%	wyższy o 5,83%
poziom 2012	wyższy o 12,16%	niższy o 26,31%	wyższy o 109,41%	niższy o 17,67%	wyższy o 5,57%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	maleje	maleje

cd. tabeli 4

1	2	3	4	5	6
woj. warmińsko-mazurskie					
zmiana	4,82	-0,88	-1,63	-0,12	2,19
poziom 2005	niższy o 8,48%	niższy o 7,15%	wyższy o 24,63%	wyższy o 23,21%	niższy o 4,24%
poziom 2012	niższy o 2,73%	wyższy o 31,99%	wyższy o 98,40%	wyższy o 83,20%	wyższy o 9,05%
odchylenie	maleje	rośnie	rośnie	rośnie	rośnie
woj. wielkopolskie					
zmiana	3,96	-4,26	-1,92	-1,20	-3,42
poziom 2005	niższy o 21,88%	wyższy o 6,86%	niższy o 5,12%	niższy o 12,83%	niższy o 12,71%
poziom 2012	niższy o 17,51%	wyższy o 4,39%	niższy o 51,27%	niższy o 40,96%	niższy o 15,09%
odchylenie	maleje	maleje	rośnie	rośnie	rośnie
woj. zachodniopomorskie					
zmiana	1,32	-4,88	-2,19	-0,84	-6,59
poziom 2005	wyższy o 2,93%	wyższy o 1,75%	wyższy o 33,02%	wyższy o 14,79%	wyższy o 5,13%
poziom 2012	niższy o 5,10%	niższy o 12,63%	wyższy o 44,48%	wyższy o 24,73%	niższy o 4,34%
odchylenie	rośnie	rośnie	rośnie	rośnie	maleje

Źródło: Ibid.

Odsetek gospodarstw domowych, dla których podstawowym źródłem utrzymania są źródła niezarobkowe, zwiększył się w latach 2005-2012 w 4 województwach (warmińsko-mazurskie, łódzkie, kujawsko-pomorskie i lubuskie). W pozostałych województwach odsetek ten zmalał, a w największym stopniu w opolskim i zachodniopomorskim.

Odsetek gospodarstw domowych, dla których podstawowym źródłem utrzymania są źródła niezarobkowe, na przestrzeni lat 2005-2012 zbliżył się w 7 województwach do odsetka obserwowanego dla całego kraju, a w 9 przypadkach bardziej się zróżnicował. Analizując osobno poszczególne źródła niezarobkowe można stwierdzić, że odsetki te najbardziej zbliżyły się dla gospodarstw utrzymujących się z innych świadczeń społecznych (w 9 województwach) i z emerytury (w 8 województwach), natomiast w większym stopniu się zróżnicowały w przypadku renty (w 11 województwach) oraz świadczeń dla bezrobotnych (w 13 województwach). Hipotezę stanowiącą, iż w latach 2005-2012 w Polsce rosło zróżnicowanie między województwami dotyczące odsetka gospodarstw domowych utrzymujących się z poszczególnych niezarobkowych źródeł, zweryfikowano więc pozytywnie.

Podsumowanie

W artykule próbowano odpowiedzieć na pytanie o stopień przestrzennego zróżnicowania źródeł utrzymania gospodarstw domowych w Polsce. Realizacja kolejnych zadań badawczych wskazała na wzrost odchylenia na przestrzeni badanych lat nie tylko dla źródeł zarobkowych, ale także niezarobkowych. Wprawdzie w przypadku niektórych kategorii pojawił się spadek odchylenia, ale był to spadek nieistotny na tle wzrostów odchylenia dla pozostałych zmiennych. Na podstawie przeprowadzonych badań można zatem stwierdzić, że w latach 2005-2012 w Polsce rosło zróżnicowanie między województwami dotyczące odsetka gospodarstw domowych utrzymujących się z poszczególnych zarobkowych i niezarobkowych źródeł. Co ważne, przedmiotem zainteresowania autorki w niniejszym artykule był wyłącznie aspekt ilościowy, stąd pominięte zostały wszelkie inne aspekty dotyczące przyczyn, skutków i znaczenia tego zróżnicowania.

Literatura

Budżety gospodarstw domowych w 2011 r., GUS, Warszawa 2012.

Metodologia badania budżetów gospodarstw domowych, GUS, Warszawa 2011.

CHANGES IN THE SPATIAL DIVERSIFICATION OF INCOME SOURCES EARNED BY POLISH HOUSEHOLDS FROM 2005 TO 2012

Summary: The author of this article made an attempt to verify the following hypothesis, namely increasing diversity of household incomes from certain employment and non-employment sources among Polish provinces from 2005 to 2012. The unit data on household budget studies (BBGD) from 2005 and 2012 provided by GUS was applied to carry out this study. Based on the data, it was determined that comparing the provinces in Poland, the level of diversity in income sources was the highest in paid employment in non-labour jobs (in 15 provinces), running a farm (in 11 provinces) and paid employment in labour jobs (in 9 provinces) as to non-employment sources the level of diversity was the highest in unemployment benefits (in 13 provinces) and pensions (in 11 provinces).

Keywords: household, income source, Poland.